

林新發 | Pinayuanan a kai nua i pasavecekadan
中排灣語

sitekelan ta vawa na sepavuavuaq

macaqu a venawa a sepavuavuaq ta vaqu ta kalaluma ta paday. nu venawa sa secengceng ta kaljazulezulan nu makapitjulj mavawa. nu secevung ta kaljaljaljeqelan makasimuluq sanakavawa. ljakua ika pivenawa a sepavuaquaq a djemedje ta qadaw. nu secevung ta pazangal a pacugan venawa tu sipatekel ta marka qinuca a caucau ta sikataqaljan ta qaljaqalja.

aza sangasan a siteketekel ta vawa na sepavuavuaq, avan nu padjaljun a palisian. aza palisian na sepavuavuaq masantjelulj. masalut sa maljeveq kata pusaw. aza sikaizua na masalut, masa tja levan ta tja vuvu ta pinapulmian ta kiljivak tjanuitjen. nu tacavilj puita a masalut makatjelulj tu qadaw maqacuvung. nu kaljasalutan navenawa a mazazangiljan a pakaqaca sa qepuqepui a sikataqaljan a pasata umaq naimadju sa paziyani a taqaljaqaljan. maljian a ljemagaljagay ta zemiyaizan, maljian a ljamagaljagay ta ljimizaljizaw, neka nu malagaw ta taqaljaqaljan a namaqepuqepu. na venawa cemkemkelj anga uta sa djaulji a qada a marka kaka sa patekeli ta vinawa a vaqu a kalaluma a paday. papuljiva a uqaljaqaljay ta sudju. masantjelulj a ljiva, sinumus kata vinangavang tjajjasinan pazangalan a ljintaiday. sinumus nu aya, pinatjadrusan nu qemuyulj sa drusa tjelu a kasiw. nu papuljivan a vavayan ta sinumus, ita cinavu sa maljian a vawa a sikaleva ta napapuljiva a uqaljay. vinangavang nu aya pinatjatjeluan a qemuyulj a kasiw sa lima unem a kasiw. nu papuljivan a vavaya ta vinangavang drusa cinavu sa maljian a vawa uta ta sikaleva ta uqaljay a napapuljiva. ljintaiday nu aya taiday a kasiw, sa aza sikaleva ta napapuljiva a uqaljay, tapuluq a cinavu sa tjanuita i djilung a vawa. ljaicu a vawa sidjaulj ta sikataqaljan sa tja tekeli a masantalj. aza papuljiva ika palaing ta tja pucekeljan anga, masa tja paqaljay ta tja kaka a savavayan, masa tja kiljivak ta tja kaka a vavayan. aza maligaw ta ljiva i cengceng ta cavilj masanlutjuk ta sikataqaljan. nu kaljasalutan sa izua mangetjez a qaljaqalja ika palaing ta kinljang tu tima, kana semaquamaan patekelan ta vawa. aza sika izua na maljeveq,

masanmusalj a tjaucikel na ramaljemaljeng, aza sangasan natjineljev a tja kinaizuanan, sa kavilad a semakavulungan a tja vuvu. tuazua tjtaturuvu a namacay mavekelj anga na valjut. ka makulji anga zaljum maljavaljavar tiamadju, nu limacavilj cevucevungi anga puita aya, sa patjatjukudakuda timadju a tja vuvu, avan nu sika nu limacavilj puita a maljeveq. aza sika masanmusalj a tjaucikel na ramaljemaljeng, nu limacavilj puita a mangetjez a paljilji tjanutjen a tja vuvu aya. namasileven itjen ta pinangetjezan na tja vuvu, nasingelit itje ta tja vuvu, ulja talidu a tja vuvu aya tja vinarungan, avan nu sika izua na djemuljat. matjatjelu a pinudjuljatan ta mazazangiljan, avan a ljatjamatjakan kata ljakaulivan sa avan a ljarupilian, nu uri djemuljat anga qempuqepu a matjatjelu tu tjaralimalima ta qapudrung a pasata djadjuljatan, ljakua aza pinupalisianan a qapudrung lima, aza sangasan palisian saka qimang saka vusam saka luqem vililjan a adjuq, aza tjemuljuk tuza lima pinupalisianan a qapudrung palaing ta parakaljaj, sa ika maqati a maquljis. aicu a djemuljat avan a uqaljaqaljaj sa palaing ta na kialalang a semacakar a djemuljat. masa paqaljaj ta tja vuvu a sinipenetj ta kialalang, aza marka vavayavayan nakipalingulj ta djadjuljatan a pacucun. nu djemuljadjuljat a uqaljaqaljaj izua na kisanljemagay ta djemuljadjuljat sa maljian a ljemagaljagay ta ljemizaljizaw. neka nu malaulj ta izua a caucau. aza maljeveq nu makalimalj tu qadaw maqacuvung sa puamin a palisian ta maljeveq. nu kaljaljeveqan patjavang a cemekemekelj anga ta vuvu, kitekel ta vuvu a tacekeljan. mangetjez a kivala maraka tja kaka sa kitekel ta tja vuvu. navenawa uta a cemkemkelj anga. na kialalang a caucau anga marekivalavala a taqaljaqaljan, sa nu izua kivala tja patekelan ta vawa. aza pusaw, nu unem a cavilj puita a pusaw. makatjelulj a pusaw sa puamin. nu kaljapusawan venawa uta a cemekemekelj sa patekelan ta marka kaka ta qali ta qada ta qaljaqalja. qempu a mazazangiljan ta sikataqaljan sa paziyani sa patekeli ta vawa. aza sikaizua na pusaw nu makakaljeveq, nakiadjuq a macidilj a tjalja ramaljenjaljeng ta tja vuvu. tacavilj i qinaljan sa vaik, avan nu sipusausaw. avancu a masantjelulj a palisian na sepavuavuaq. nu kaljapalisilianan temkel a caucau anga ta vawa. ljakua ika pimaipuuq nu temekel.

aza sika masanmusalj ta sitekelan ta vawa na sepavuavuaq. tjalja pazangalan a tja kinaizuanan a caucau. nu naseljenguaq anga tja

kinaizuanan, sepurukuz itjen a kipuvarung ta tja saliman ta tja kakemudain anga. nu semanumaq a sepavuavuaq, pakirangez ta sikataqaljan sa tje qeljingi na tja kaka na tja sikataqaljan. palamu sa tje pakasanumaq uta, nu makasunumaq anga venawa itjen a pakaqaca, sa tja djaulji a marka tja qinuca a tja kaka tja qali tja sikataqaljan, sa tja patekeli ta vawa. namasilevan itjen ta qineljingan na tja sikataqaljan, na maleva itjen tu izua anga uri tja kaizuanan a vaquan a umaq. avan nu tja sikaizua a pateketekel ta vawa ta tja sikataqaljan.

aza sika masantjelulj ta sitekelan ta vawa na sepavuavuaq. tja sinan pazangal aravac a pucekelj, ljauqaljaj ljavavaayan na masilevan nu pucekelj. nu uri pucekelj nu tiaw, zemiyan nu qezemezemetj, palaing ta na kialalang a zemiyan. ljakuwa nu izua tja pacucunan a zemiyaziyan, tjajja samiyayan a uri marepucekelj nu maljiya. nu zemiyaziyan izua uta na kisanljemagay ta zemiyaziyn ta ljemizaljizaw, mapatekel a izua a caucau anga. nu pucekecekelj i qadaw, na maqepuqepu a marka tja kaka a kemasizua tu nazua anga, padjamay tjen ta tja qaljaqalja saka izua djemamadjamay a temeketekel ta vawa sa senasenay.

aza sika masansimatjelj ta sitekelan ta vawa na sepavuavuaq. avan a seman tacavilj sa papungadan ta aljk, neka nu seman taqiljas ta aljak ta sicuayan. ta sicuayan ika namaya tucu a izua anga kuisang a biuing. nu pualjak a sicuayan tjuruvu aza ika padjaljun ta tacavilj sa vaik i kacawan, pumaya nu puntalj uta. nu padjaljun anga ta tacavilj a lumamad na kemparenggez anga tu valjut. venawa a pakaqaca sa djaulji a marka kaka sa papungadan anga. aicu a papungadan ika maqati a kikavaudjan ta ngadan na zuma. kemasita tjara tja matjaljaljak itjen a kemin tu sa sedjaljep ta ngadan. a tja matjaljaljaka nu ikacauan anan, ika maqati a tja sipapungadan uta. aza sekuljaljau nu tjajjavulungan sipaqaljaj ta savavayan a papungadan. ljakua aza namare paqaljaqaljaj itjen a sepavuavuaq, nu papungadan a sa vavayan papungadan uta a sa uqaljaj. avan nu aza sepavuavuaq anga drusa sakamaya a ngadan na tjaramacididilj a caucau. nu maka papungdan angna, na malevaleva tu izua anga uri semvalit tu uri mirazek anga kinacemkeljan. izua ljemagaljagay ta vinawa malaing ki vaqu ki kalaluma ki paday. aza macacay ta levan a namaqepu a marka tja kaka tjuruvu a mapulaw.

aza sika masanlimalj ta sitekelan ta vawa na sepavuavuaq. semansinturudjan drikij a tja nasi a caucau. izua aza kakaiyan na

ramaljemaljeng. “izua vinucunga na naqemati tjanuitjen a tjaramacididilj. nu padjaljun ta vinucungan na naqemati vaik itjen a caucau anga. ika tjen a maqati a pazulju a kiluvad ta pinenetjan na naqemati” aya. nu izua semansinturudjan i qinaljan ika tjen a palaing ta djauljen, timitja a kismulja vaik a pusaladj, ika tjen a palaing ta tja kaka uta. nu selangeda itjen tu izua semansinturudjan nimitja a masantalj tua saliman. aicu a na semansinturudjan, nu sipakatjelulj anga tu sinananguaqan tu qiniljan ta navaik i kacawan. kisasipu itjen(aza sikaizua na kisasipu tja paqaljaj tja singelitan ta navaik i kacawan a tja sikatacemkeljan. vaik itjen a sema ta vililjan a sazuain ta tja quma na navaik a tja sikatacemkeljan, sa tja papuqumayi timadju) nu kisasipusipu i qadaw nakiciyur a mareka tja kaka tja qali tja qada tja sikataqaljan. na marekutj na paqaljaj tjen ta napudjadjalan a kisasipu, nu mangetjez anga i umaq, venatjukun a semangas nu temekel ta vawa. vanatjukun nu aya, nu ljemagay kemasita matjaljaljak na navaik i kacauan sa sazuua ita matjaljaljaki na cekelj patatailjen a mareka matjaljaljak a kaka na marecekelj. nu maka vatjukun anga ljemagay ta namaqepu a caucau. neka nu malagaw ta namaqepu a caucau. ljakua aza namasipaulan a tja vinarungan, ika maqati a semenay a zemiyan nu temketekel itjen ta vawa.

aza sika masannemelj ta sitekelan ta vawa na sepavuavuaq. timitja a caucau anga, neka nu ika pupasaliw. nu izua tja pasaliw vemawa itjen uta sa tja vaikan a semata mazazangiljan sa pengudriqi na mazazangiljan a tja pasaliw. nu maka pengedruq anga mazazangiljan ta tja pasaliw, siljagay anga tja vinawa ta namaqepu a caucau. na masileven itjen tu na masuvarung anga itjen ta tja pacugan, tu namasnanguaq anga tja parekisankuya a madrusa uta, avan nu tja sitekel ta vawa.

izua anan a tja siteketekel uta ta vawa a sepavuavuaq, avan nu kivaqu itjen. a vaqu meseljaseljang a makesa, sa nu tacekeljan itjen nu kivaqu ika kiamaw. avan nu sipakirangez ta kivaqu, ljakua ljaicu a pakirangez tja pazazeliuliulj, tja pavaletan nu tiamadja anga kivaqu. nu makakivaqu anga venawa itjen sa tja patekele a tja rinangez i cengceng a kivaqu. avancu a masan pitjulj a siteketekel ta vawa a sepavuavuaq ta tacavilj. neka nu temketekel ta vawa a palalaut, izainu a uri mapulapulaw a djemedje ta qadaw, vencaveca a nasemanmapulaw ta

sepavuavuaq a caucau.

palisian nu aya itjen, nu masalut puitaita ta tacavilj, neka nu masaluslut a djemedje ta qadaw ta qikljas, nu maljeveq limacavilj puita, nu pusaw ta unem a cavilj puita uta. aza tja kinaikacawanan a caucau nu puliaw a semanumaq palemakipudrusa putjelu nu puliaw a semanumaq. aza pucekelj puita a caucau, aicu a tjemumalj ika sinanpazangal anga. sa ljaicu a semantacavilj ta aljak, izua nu tjelu a cavilj pualjak a marecekelj sa nu tjuruvu a aljak maljenem maljepitju a aljak. aza tideq na aljak izua drusa a tjelu a cavilj. ika djemedje ta cavilj a pualjak. aza semansinturudjan nu venalid a taqinaljanan nu drusa qiljas tjaraizua a puita. aza pasaliw na caucau nu puliaw a pasaliw uri izua pudrusa putjelu izainu a pasalisaliw a djemedje ta qadaw. nu avan a kivaqu ta sicuayan nu tacavalj puita a kivaqu. avancu a masanpitjulj a siteketekel ta vawa na sepavuavuaq neka nu djemedjedjedje ta qadaw a temekel ta vawa. sa uri izainu a mapulapulaw a djemedje ta qadaw anga.

中排灣族飲酒的文化

中排灣族會釀製小米酒、高粱酒、白米酒。當夏季釀酒時要七天，才能飲用。當遇到冬季，釀酒則要十天後才能享用。但是，中排灣族不是天天釀酒，除非遇到重大的事情，才會釀酒給被他麻煩的親朋好友享用。所以，排灣族飲酒是有一定的時日。

中排灣族第一個飲酒的時日是，遇到節日。中排灣族有三大節日，那就是收穫祭、五年祭、六年祭(送祖靈祭)。之所以會有收穫祭，我們感謝祖先賦予我們豐盛的糧食及對我們的眷顧。一年一度舉行收穫祭，三日才結束，收穫祭當時，統領(頭目)會釀大量的酒，然後，把全部落的居民，請到統領家跳傳統舞，有專人負責分酒給在跳傳統舞的人群，也有專人在分酒給觀眾，在場的所有人群，沒有一個人會被遺漏的。家家戶戶也都有釀美酒，然後，請鄰居、親戚、好友來享用釀製的小米酒或高粱酒及白米酒。收穫祭時，男士們會送柴情給心儀的女友，柴情有三種有sinumus也有vinangavang最重大的是ljintaday. 所謂的sinumus. 柴情只綁兩個地方(頭尾兩處)，柴情也只有三、四根，女方收到這種柴情時，要回饋給男方一條cinavu(吉納福)，另外加上一杯小米酒。所謂的vinangavang. 柴情綁三個地方(上、中、下)，柴情至少五、六跟，女方收到這種柴情，要回饋給男方兩條cinavu(吉納福)，另外加上小米酒一杯。所謂的ljintaday. 柴情要一百根，女方如收到這種柴情，要回饋十條cinavu(吉納福)，外加一甕的小米酒。但是，這一甕美酒，要請全部落的人一起分享。送柴情給女方，並不代表一定要娶她，而是因為，我們尊敬女友，愛護女友，因為，當年年輕的女子沒有收到柴情時，會被眾人瞧不起。收穫祭當時，若有客人來訪，不論認識與否?都要請他喝一杯小米酒。之所以會有五年祭，老人家有兩種說法。一種是洪水時期，我們祖先住處鬧水災，就逃到大武山山頂，死傷很多人，活的人較少。水退之後，我們的祖先就商討言明，每五年相聚一次，然後他們就分散，各自去巡安身處，所以才每五年舉行一次的五年祭。老人家另一種說法是，我們的祖先，每五年會來到部落裡看他的子弟們，我們高興祖先的來臨，我們也思念別後的祖先，為娛悅祖先，才會有刺福球的項目。

擁有刺福球竿的統領，只有三家，那就是(tjamatjakan)還有(kaulivan)以及(rupilian)。這三家，每當要刺福球時，每一家要繳交五粒福球到刺球場，但經有靈媒做過法的，只有五粒。第一個是palisian(代表天)、第二個是qimqng(代表地)、第三個是luqem(代表神)、第四個是vusam(代表穀物)、第五個是adjuq(代表獵物)。要拋出這五個有做過法的福球，指定有祭司來拋，其他人是不行的，而且順序不能顛倒。這刺福球是只有男人可以參加，並且，原住民服飾要很完整，才能上刺福球架參加。因為，我們尊敬祖先，才嚴格規定服裝要整齊。女士們此時圍在刺福球場的四周觀賞。當男士們在刺福球時，有專人負責分酒，圍觀的觀眾也有專人在分酒，所有在場的人，都會分享到美酒，絕不會有被遺漏的。五年祭要過五天，節日才結束，在五年祭當中，家家戶戶拿出貢品祭祀祖先，全家人向祖先敬酒，我們的親朋好友也會來敬祖先一杯小米酒，全部落的人，人人都會盛裝打扮，家家戶戶都有釀酒，大家相互串門子。如有人來串門子，就請他享用一杯小米酒。之所謂的六年祭(送祖靈祭)，每六年舉行一次，時日要三天才結束。此時家家戶戶也都有釀酒，給親朋好友及客人一起分享。統領有大量的釀製小米酒，請全部落的人跳傳統舞，並享用小米酒。之所以會有六年祭(送祖靈祭)，那是因為在五年祭時，祖先們每家會留下一位最年長的祖先，到了隔年才回去。所以，才会有六年祭(送祖靈祭)，中排灣族只有這三大節日。碰到這三大節日，家家戶戶及人人都在享用美酒。但是，也有所節制不會喝到爛醉如泥。

第二個中排灣族飲酒的時日是，住所對我們人最重要，等到你的住所安定、安穩了，才有心情去打理其他的事情，也才有心情去做任何事。中排灣族建房子，會邀請全部落的人來幫忙，你的親戚及全部落的人會前來相助，無形中，我們的工作進度也較快。建完了房子之後，我們會大量的釀酒，然後，邀請那些協助我們蓋房子的親戚朋友及全部落的人飲酒。我們感激全部落的協助，又高興新的住處興建完竣。所以，我們才大量釀酒宴請部落的人享用美酒。

中排灣族第三個飲酒的機會是，人生大事之一，就是結婚。不論是男的或是女的，都會帶著滿心歡喜的心情完成結婚大事。要結婚的前一夜，在夜晚就會跳傳統的四步舞，並且嚴厲的規定，穿原住民的服飾，而且要齊備。眾人在跳傳

統舞當中，一眼看去，明日的新郎新娘，還是舞會中的俊男美女，在舞會中會有專人分酒給在跳舞的人群和觀眾，所有在場的人，一定會分到酒，絕不會有被遺忘的。結婚當天，來自四面八方的親朋好友，都齊聚一堂，來祝賀這對新人，大開宴席，請大家喝喜酒，邊喝邊唱。因為，每個人都帶著喜悅的心情，所以很多人會喝醉。

中排灣族飲酒的第四個機會是，小孩滿周歲及取名字。中排灣族，過去沒什麼所謂的滿月，因為，過去不像現在有醫生及醫院，醫療較缺乏，過去的產婦生小孩時，很多小孩不到滿周歲就往生，甚至，有的生出來就夭折了。滿周歲後，看起來會存活下來後，就大量的釀酒，然後，邀請親朋好友到家來聽取意見取名字，取名字是不能盜用別家族的名字。要取名字，就要從雙方家長祖先的名字中，選出較適合兒子的名字來取，如果爺爺之輩還健在的話，也不能用來取嬰兒的名字。古樓系統的習俗，第一胎的長子、女會尊重女方，由女方來取名字。但是，因為我們都會互相尊重，女方取名，男方也取名字，所以，只要是中排灣族的人，每個人都會有兩個名字或三個名字。因為，我們心悅已經有傳人，也象徵著家族日後更興旺，所以把釀製的不論是小米酒或高粱酒或是白米酒，都拿來與大家一起分享，每人都帶著喜悅興奮的心情，聚集的親友都會喝醉。

中排灣族飲酒的第五個機會是，辦喪事。人生在世短暫，老人家常言道：造物者，對每個人都有一個定數，這個定數一到，我們一定會離開人世間的。我們不能增加或減少造物者所定的定數。如果，部落裡有人辦喪事，自己主動的前往協助幫忙，不要等到有人請你去幫忙才去。不一定要親戚才幫忙，只要部落裡有人辦喪事，就是大家的事情。辦喪事，入殮出殯後的第三天，要舉行悼念儀式(之所以會有悼念儀式，是因為我們尊敬往生者，也表示對往生者的思念，我們要去往生者最後一次所去過的田地，去賦於他田地，小小塊的用石頭圍起來。)舉行悼念儀式的當天，所有的親戚、朋友、鄰居、全部落的人，會跟隨哀家去田裡。因為我們敬愛所有跟著去的人，到家之後先做venat jukun的分酒事宜。所謂的venat jukun.就是分酒時，先從往生者的家族(長輩開始)，然後，再到往生者對方的家族(太太或先生)，如此交叉的分酒，雙方所有的眷屬分完之後，才到朋友、鄰居

及在場的所有的人，在場的人沒有人會被遺漏的，但是，因為我們大家都帶著哀戚的心裡，不能唱歌或跳舞。

中排灣族的第六個飲酒機制是，我們人，沒有人不會不犯錯的。我們若犯了過失，就要釀酒。然後，拿到統領的家，由統領論斷你的過失，論斷過失後，就把你釀的酒，分享給在場的群眾。我們很高興了了一樁心事，也高興化解了雙方的誤解，我們才高高興興的飲酒作樂。

中排灣族還有一種飲酒的機制，那就是採收小米。小米成熟時，整片小米田，會一起成熟，若只有一家人去採收，將會來不及的。所以，我們才會邀請族人幫忙，不過這是禮尚往來的事，輪到別人採收小米時，你也要去幫忙採收。收小米完竣之後，要釀酒給前來幫忙的人享用。我們中排灣族一年當中大約飲酒的機制，只有這幾項，沒有人常常喝酒，哪來的天天醉。如果有人說：中排灣族是酒鬼的話，那是騙人的。

如果說到節日，收穫祭，一年才一度，沒有人天天或月月過收穫祭的。五年祭，每五年一度。六年祭，每六年一度。我們一生當中，蓋房子的機率若多的話，可能只有兩、三次吧！結婚嗎？一生中，只有一次。至於續弦或改嫁，已經沒有第一次的隆重神聖了。至於滿周歲，有的夫妻三、四年才生第一胎，一對夫妻若多子、女的話，大約六、七個小孩，孩子中間相隔兩三、年，也不會年年生小孩的。至於辦喪事，全部落，若次數頻繁的話，大約兩、三個月一次。至於犯錯，一生中次數多的話，大約兩三、次，哪裡有天天犯錯的。至於收小米，以前一年只有收一次，中排灣族只有這七項是飲酒的機制，沒有人天天喝酒的啦！怎麼可能會有人天天喝醉呢？